

Pripomíname si ...

November 2017

2. november

Iráni, Daniel

„politik, novinár, právnik (24. 2. 1822 Toporec – 2. 11. 1892 Nyíregyháza, Maďarsko, pochovaný v Budapešti). Študoval na gymnáziu v Prešove, Kežmarku, Rožňave, filozofiu a právo študoval na evanjelickom kolégiu v Prešove. Stal sa právnikom v prešovskej sedrii, v roku 1844 bol advokátom v Pešti, v roku 1848 tajomníkom Ministerstva spravodlivosti, vládnym komisárom Šarišskej stolice, neskôr Budína a Pešti. Od roku 1850 pracoval ako novinár a politik v emigrácii. Od roku 1868 bol v Budapešti. Počas štúdia v Prešove sa stal predsedom Spolku maďarských študentov. Zúčastnil sa na príprave a vedení revolučného vystúpenia v marci 1848, úlohy a ciele maďarskej buržoáznej revolúcie v rokoch 1848 – 1849 presadzoval vo svojich funkciách, v politických zápasoch v parlamente i ako účastník vojenských bitiek. Po kapitulácii pri Világosi sa pokúšal v Berežskej a Gemerskej stolici organizovať ďalší odpor, v roku 1850 emigroval. V jeho neprítomnosti bol odsúdený na trest smrti. Pôsobil prevažne v Paríži, od roku 1861 dlhší čas v Turíne, krátko v Belgicku, Veľkej Británii a Švajčiarsku. Stal sa členom rady uhorskej emigrácie. Ľudovít Košút ho poveroval diplomatickými rokovaniami. Po maďarsko-rakúskom vyrovnaní sa vrátil do Uhorska. Bol zakladateľom a predsedom Strany 1848. Prispieval do uhorských i zahraničných časopisov a novín a stal sa spoluautorom diela o uhorskej buržoáznej revolúcii 1848 – 1849. V roku 1848 a od roku 1868 bol poslancom uhorského snemu“ (Mináč 1987, s. 493-494)¹.

2. november

Slavkovský, František

„kňaz, vládny komisár (2. 4. 1877 Hrabušice – 2. 11. 1947 Spišská Sobota, pochovaný v Hrabušiciach). Ordinovaný bol ako rímskokatolícky kňaz v Bratislave 30. 6. 1900. Pôsobil v Liskovej, v Ružomberku (1902 – 1906), medzitým aj v Sliačoch. Od roku 1906 v Levoči a v roku 1908 ako pomocný kňaz a neskôr ako farár v Abrahámovciach. Od roku 1931 pôsobil v Spišskej Sobote. Bol predsedom Okresnej starostlivosti o deti a mládež a v roku 1941 pôsobil ako vládny komisár v Spišskej Sobote. Bol zakladateľom a predsedom miestnej organizácie HSĽS v Spišskej Sobote“ (Kollárová 2004, s. 191-192)².

¹ MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY. Slovenský biografický slovník E- J: (od roku 833 do roku 1990). 1987.

² KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

3. november

Bárkány, Eugen

„stavebný inžinier, reštaurátor, maliar a kultúrny historik (28. 8. 1885 Prešov – 3. 11. 1967 Bratislava). Vyštudoval Evanjelické kolégium v Prešove a potom techniku v Budapešti, kde v roku 1908 získal titul stavebného inžiniera. Projektovoval mnoho rodinných domov, verejných budov, kín, škôl, kultúrnych domov, synagóg, kostolov a staničných budov na východnom Slovensku. Pracoval tiež ako reštaurátor; v rokoch 1913 – 1922 reštauroval barokový kostol v Prešove-Nižnej Šebastovej, evanjelický kostol a radnicu v Prešove, barokovú vežu radnice a nového evanjelického kostola v Kežmarku. Kultúrna verejnosť ho však poznala predovšetkým vďaka jeho intenzívnemu záujmu o židovské pamiatky na Slovensku a aktivitám smerujúcimi k ich záchrane. Už menej sa však vie o Bárkányovej výtvarnej činnosti. Jej začiatky siahajú ešte do obdobia jeho zajatia v Rusku počas prvej svetovej vojny. Autorove vtedajšie kresby, skice a drevoryty sú spolu s jeho novinovými článkami uložené v Historickom múzeu najnovších dejín v Budapešti. V neskoršom období Bárkány maľoval najmä akvarely. Námetmi jeho obrazov boli jednak krajiny v oblasti Stredozemného mora, ale predovšetkým Slovensko. Vo svojich prácach sa inšpiroval národopisným materiálom z východného a stredného Slovenska, ktorý zbieral pre Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied. Ako maliar-portrétista zachoval pre budúcnosť sériu výrazných východoslovenských židovských podobizní. Po odchode do dôchodku sa Bárkány v roku 1955 presťahoval do Bratislavy. Tu ho zamestnala Slovenská akadémia vied a poverila ho etnografickým výskumom viacerých obcí na Slovensku. Spolu so svojou manželkou Oľgou súčasne pokračoval v zbieraní a spracúvaní všetkých druhov materiálov so vzťahom k židovskému obyvateľstvu na Slovensku“ (Francová 2013, s. 31)³.

3. november

Petzval (Peczival, Pecivál, Pecval), Ján Fridrich

vynálezca, pedagóg, hudobník (4. 7. 1775 Loděnice, Česko – 3. 11. 1852 Levoča). „Na Slovensko utiekol už ako sirota pred nástupom na vojenskú službu. Pochádzal z 13-člennej učiteľskej rodiny. Ako potulný komediant Weiler cestoval po celej Európe. Vedel hrať na všetky hudobné nástroje a zakrátko si vedel získať nielen široké obecenstvo, ale aj vyššie vrstvy obyvateľstva v mestách. V roku 1797 sa dostal do Košíc a vďaka známosti so školským inšpektorom Gabrielom Jabrockým úspešne zložil učiteľskú skúšku. Hneď 20. 4. 1797 dostal miesto učiteľa na katolíckej základnej škole v Spišskej Belej a regenschoriho (organista a dirigent speváckeho zboru) v miestom kostole. V roku 1810 sa sťahuje do Kežmarku. Tu pôsobí ako regenschori vo farskom Kostole sv. Kríža“ (Choma 2007, s. 7)⁴. „Z roku 1824 pochádzajú jeho patentové rukopisy – návrh na zdokonalenie strunových hodín a návrh na zostrojenie „polygraphu“, akéhosi písacieho stroja; k druhému návrhu sa zachovali aj nákresy“ (Tibenský 1979, s. 197)⁵.

³ FRANCOVÁ, Zuzana. Bratislava na akvareloch Eugena Bárkány a Františka Floriansa. 2013.

⁴ CHOMA, Milan. Jozef Maximilián Petzval a Otto Baltazár Petzval: významní matematici zo Spišskej Belej. 2007.

⁵ TIBENSKÝ, Ján. Dejiny vedy a techniky na Slovensku. 1979.

4. november

Linberger, Štefan

„evanjelický farár, náboženský spisovateľ, učiteľ (21. 12. 1825 Sopron, Maďarsko – 4. 11. 1902 Kežmarok). Pochádzal z rodiny obchodníka. Študoval na lýceu v Šoproni a teológiu v r. 1846 – 1849 na nemeckých univerzitách v Tübingene, Jene a Halle. V jeho živote sa strieda učiteľské povolanie s kňazským, až napokon r. 1871 prišiel za evanjelického farára do Kežmarku. Bolo to v čase, keď sa početná nemecká evanjelická obec rozhodla postaviť nový kostol. Drevený artikulárny kostol z r. 1717 bol už staticky narušený a navyše nemal „reprezentačný“ vzhľad, po akom Kežmarčania túžili. Snahy o stavbu kostola siahajú až do polovice 60. rokov 19. storočia, konkrétny obraz však začali nadobúdať až po príchode nového farára. Cirkevníci získali zdarma projekty od profesora architektúry na Akadémii vied a umení vo Viedni Teofila Hansena. Projekty boli údajne pôvodne určené pre Orient, ale plán mohutnej a nevšednej stavby Kežmarčanov natoľko zaujal a nadchol, že sa rozhodli pre jeho realizáciu. V r. 1872 sa urobil slávnostný výkop na pozemku, ktorý dalo mesto cirkvi zdarma a základný kameň bol položený roku 1873. Farár Linberger vycestoval do Nemecka s prosbou o finančnú pomoc, keďže videl, že zhromaždené financie ani zďaleka nedosahujú výšku skutočných nákladov. Linberger na podporu stavby vydal aj knihu o drevenom kostole – A késmárki ev. fatemplom etb. Leirása – Kesmark 1892 (to isté vyšlo po nemecky). Bola to vlastne jeho zásluha, že stavebné práce po 11 rokoch opäť rozbehli a kostol bol konečne r. 1894 vysvätený. Okrem toho Linberger položil základy Diakonie (1892), zaviedol misijné bohoslužby, obnovil samostatnosť ev. a. v. cirkevného zboru v Rakúsoch, postaral sa o záchranu epitafov kežmarských martýrov na cintoríne – pravdepodobne dal vystaviť nad nimi kaplnku. Linberger – od r. 1891 senior VI. slobodných kráľovských miest – bol aj literárne činný. Napísal viacero prác náboženského charakteru, najväčšou prácou sú dejiny evanjelia v Uhorsku – Die Geschichte des Evangeliums in Ungarn, Budapest 1880. Linberger aj so svojou manželkou je pochovaný na kežmarskom cintoríne“ (Baráthová 2015, s. 31-32)⁶.

4. november

Riedl, František

„športovec, organizátor športu, hospodársky pracovník (4. 11. 1902 Nový Jičín, Česko – 1997 Nový Smokovec). Do Vysokých Tatier prišiel v roku 1923 ako 21-ročný. Začal pracovať v administratíve Šrobárovho štátneho detského liečebného ústavu v Dolnom Smokovci. V roku 1925 pracoval v Novom Smokovci a jeho funkciou bolo hospodárske vedenie časti ústavu zvanej „Stará osada“. V apríli 1934 sa stal správcom Sanatória dr. Szontágha v Novom Smokovci. To už mal za sebou aj kus inej činnosti ako iba pracovnej. František Riedl bol v skupinke zakladateľov Športového klubu Vysoké Tatry, jedným z tých, ktorí priniesli do Tatier aktívny ľadový hokej. V časoch jeho správcovstva zaznamenalo Sanatórium dr. Szontágha veľký rozvoj. Zmenila sa jeho funkcia zo sanatória na liečebňu. Pribudli aj ďalšie zariadenia infraštruktúry. Krátko pred vypuknutím II. svetovej vojny musel odísť zo Slovenska, no už v júli 1946 sa opäť vracia, aby

⁶ BARÁTHOVÁ, Nora, Milan CHOMA a Mikuláš LIPTÁK. Slávni evanjelici v Kežmarku. 2015.

pokračoval vo funkcii správcu. Po roku 1967 ako 65-ročný odišiel do dôchodku na vlastnú žiadosť“ (Anonym 1997, s. 6)⁷.

5. november

Emerici (Emericz), Gejza

„pedagóg (19. 11. 1838 Ľubica – 5. 11. 1887 Spišská Nová Ves). V roku 1859 študoval na gymnáziu v Kežmarku, v rokoch 1859 – 1860 na univerzite v Jene, v rokoch 1860 – 1862 v Göttingene. V roku 1862 získal titul PhDr. V roku 1869 bol na študijnej ceste v Berlíne, v roku 1870 v Brémach, neskôr v Anglicku, Viedni a Sasku. V roku 1862 sa stal profesorom, v roku 1869 riaditeľom gymnázia v Nyíregyháze a v roku 1871 bol riaditeľom učiteľského ústavu v Spišskej Novej Vsi. Stal sa významným organizátorom spolkového života a sociálnej starostlivosti, funkcionárom Spišského učiteľského spolku a Karpatského spolku. Bol iniciátorom založenia útulku pre chudobné deti v Spišskej Novej Vsi a bol aj jeho prvým predsedom. Napísal diela o reformách gymnázií, metodických príručiek a odborných článkov v časopise Listy nár. učiteľov (1870 – 1873)“ (Mináč 1987, s. 15)⁸.

7. november

Adamčík, Mikuláš Daniel Martin

„kňaz (7. 11. 1912 Dolné Sŕnie – 23. 6. 1979 Poprad, pochovaný v Spišskej Sobote). Základné vzdelanie získal v Kochanovciach, stredoškolské na trenčianskom reálnom gymnáziu, kde v roku 1931 maturoval. Evanjelickú teológiu ukončil v Bratislave štátnicou v roku 1935. Rok predtým študoval v Nemecku v Erlangene pri výborných profesoroch Dr. P. Althausovi, Elertovi a Prokschovi. Ordinoval ho generálny biskup Dr. Pavol Čobrda v Košiciach 30. 6. 1935. 1. 8. 1935 sa stal seniorálnym kaplánom v Kokave nad Rimavicou. Po boku Ľudovíta Šenšela, liptovského seniora a riaditeľa Tranoscia tam pôsobil v roku 1936. Po roku odišiel do Obišoviec a v roku 1937 už pracoval ako administrátor. V roku 1938 bol administrátorom, v rokoch 1939 – 1946 farárom v Švábovciach. Tu bol členom obecného zastupiteľstva, v roku 1939 založil 433. odbor Slovenskej evanjelickej jednoty na Slovensku a bol jej predsedom, v roku 1940 bol predsedom Zväzu evanjelickej mládeže. 46 členov, prevažne dievčat, malo schôdzky jedenkrát mesačne, na ktorých boli odprezentované rôzne prednášky, recitácie a čítania z kníh. Mládež si pripomínala významné osobnosti evanjelického života na Janoškovej a Krmanovej slávnosti. Dňa 29. 9. 1946 nastúpil za farára do Popradu. Tu bol inštalovaný 3. 11. 1946. Do jeho pôsobnosti patrila aj Spišská Sobota a Stráže. Adamčík sa zaslúžil o opravu strechy na popradskom evanjelickom kostole a čiastočne aj o zveľadenie spišsko-sobotského kostola. Dal opraviť vonkajšie fasády vo všetkých troch kostoloch. Zabezpečil vydláždenie, elektrické vykurovanie, nové plyšové koberce a oltárne rúcha, základnú rekonštrukciu elektrického vedenia, elektrifikáciu organu v Strážach, strechu, fasádu a plynofikáciu farskej budovy. Po odchode seniora Oskara Černáka sa stal v polovici roku 1952 seniorom. Pôsobil aj ako konsenior. Na jeho podnet vychádzala homiletická pomôcka pod názvom Prípravky. Na pôstne obdobie zostavil zbierku

⁷ ANONYM. František Riedl zomrel. 1997.

⁸ MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉČZÝ. Slovenský biografický slovník E - J: (od roku 833 do roku 1990). 1987.

kázní a výkladov Za nás a zostavil praktickú príručku na osvojenie hry na organe. Redigoval nepravidelne vychádzajúci leták pre slovenských evanjelikov spišského seniorátu Slovenský evanjelik pod Tatrami, podieľal sa na korektúrach Tranovského kancionála – Písne duchovní staré i nové (Liptovský Mikuláš 1949). Vydal sériu článkov z histórie náboženskej piesne v Evanjelickom posle, uverejňoval drobnejšie príspevky v Cirkevných listoch a v Službe slova. Viedol cirkevný spevokol. Svoj čínorodý život ukončil v popradskej nemocnici“ (Kollárová 2004, s. 11-12)⁹.

7. november

Divald, Karol

„priekopník fotografie, lekárnik (2. 11. 1830 Banská Štiavnica – 7. 11. 1897 Prešov). Traduje sa, že predkovia rodiny sa prisťahovali na Slovensko z oblasti francúzskeho Reims v 18. stor. Jeho otcom bol Ferdinand Divald, cisársko-kráľovský lesný správca, matkou Johana Divaldová. V maďarskom Jágri vyštudoval evanjelické lýceum a následne sa zapísal na štúdium farmácie na Lekársku fakultu viedenskej univerzity. Tam nadobudol okrem iného aj vynikajúce znalosti z oblasti chémie a fyziky, ktoré potom aj mimo svojho lekárskeho povolania dôkladne zužitkoval práve pri svojej priekopníckej činnosti v oblasti fotografie. Diplom magistra farmácie získal v roku 1850. Po absolútoriu pôsobil podľa historika slovenskej fotografie Ľudovíta Hlaváča ako lekárnik krátko v rakúskom Voralbegu a po príchode na Slovensko bol niekoľko rokov lekárnikom v Bardejove. Potom sa stal zakladateľom lekárne v Giraltovciach, obci medzi Bardejovom a Prešovom. Šesťdesiate roky 19. stor. zasvätil Divald fotografickým experimentom a zdokonaľovaniu sa v tomto výtvarno-remeselnom odbore, ktoré sa v Európe veľmi intenzívne rozvíjalo. Divald sa vďaka svojej húževnatosti, vedomostiam, výtvarnému cíteniu, remeselnej zručnosti a vynachádzavosti v priebehu krátkeho času tak zdokonalil, že sa odhodlal rozšíriť svoju profesionálnu pôsobnosť na činnosť fotografa ako prvý nielen v Prešove, ale aj v širšom okolí. Okolo r. 1860 otvoril svoj prvý fotografický ateliér (Bartunek 2001, s. 48)¹⁰. Venoval sa najmä ateliérovej portrétovej fotografii, no čoskoro sa začal zaujímať aj o fotografovanie krajín. Rovnako ako väčšina jeho súčasníkov hľadal predovšetkým turisticky atraktívne námety, a tak nečudo, že k prvým jeho krajinárskym fotografiám patria zábery z Vysokých Tatier. Prvý Divaldov fotografický album Vysokých Tatier obsahoval 30 záberov a vyšiel v roku 1873. Divald so svojim prenosným ateliérom najčastejšie navštevoval Studenovodskú dolinu, využívajúc zrejme jej pomerne ľahkú prístupnosť. Zaujali ho okolité štíty, plesá, no najmä vodopády Studeného potoka, ktoré zachytil v celej sérii záberov. Navštívil aj Velickú dolinu, zachytil Štrbské a Popradské pleso. Divald kládol dôraz aj na kompozíciu obrazu, umiestnenie základných hmôt v priestore. Postavy výletníkov a zrejme aj Divaldových pomocníkov v dobových odevoch nás informujú o vtedajšom výstroji návštevníkov hôr, rovnako ako zábery Starého Smokovca a prvých horských chát o tatranskej architektúre tohto obdobia. Divaldovo účinkovanie v Tatrách vyvrcholilo, v roku 1895 otvorením fotoateliéru v Starom Smokovci (Haaková 1987, s. 28)¹¹.

⁹ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

¹⁰ BARTUNEK, Anton. Osobnosti slovenského lekárnictva. 2001.

¹¹ HAAKOVÁ, J. Karol Divald – prvý tatranský fotograf. 1987.

7. november

Fornet, Jozef

„náboženský spisovateľ (7. 11. 1732 Horné Ozorovce – 2. 5. 1811 Štrba). Bol potomkom hugenotskej rodiny, ktorú vypovedali z Francúzska za panovania Ľudovíta XIV. Študoval v Kremnici, v Banskej Bystrici, v Kežmarku, v Bratislave, na univerzite v Jene (1756 - 1759). Pôsobil ako farár vo Fančale (1759), v Levoči, Ivančinej a v Štrbe (1784 - 1811). Tu sa významne zaslúžil o postavenie kostola. Bol aj barokovým spisovateľom obranných náboženských a filozofických spisov, v ktorých polemizoval s niektorými názormi osvietenecov, i keď propagoval úlohu rozumu v poznaní – Krátka správa pro obecné lidi, jak se mají spravovati v příležitosti a potrebe svadební na žádost některých osob (1770), Kresťan ve svobodě bez zástěry zlosti jako služobník Boží (1791), Rozdíl filozofické a náboženské moudrosti při vyhledávání cnosti (1800), Katechizmus o náboženství přichádzající duše (1803). Bol aj zlatokopom. Na Kriváni otvoril prvú štôľňu na dolovanie zlata (1785), ktoré ryžoval na štrbskej fare. Venoval sa národopisu, zbieraniu rôznych zvykových formuliek a predpokladá sa, že je autorom viacerých obradných rodinných úkonov“ (Kollárová 2011, s. 67)¹².

7. november

Gastilovič, Anton Josifovič

„ruský generál (7. 11. 1902 Peňkovščina, Rusko – 23. 11. 1975 Moskva, Rusko). V roku 1919 vstúpil do Červenej armády. Počas občianskej vojny sa zúčastnil bojov v Ufimskej a Orenburskej gubernii a Turkestane. V roku 1924 ukončil Leningradskú pechotnú školu. Od októbra 1924 bol veliteľom čaty a od októbra 1927 veliteľom kurzu 1. Leningradskej pechotnej školy. V roku 1931 ukončil Vojenskú akadémiu M. V. Frunzeho. Po jej skončení sa stal náčelníkom 1. časti štábu streleckej divízie, neskôr pomocníkom náčelníka štábu Ukrajinského vojenského okruhu. V roku 1935 sa stal veliteľom a komisárom streleckého pluku. V roku 1938 ukončil Akadémiu generálneho štábu. Od septembra 1939 pôsobil ako náčelník štábu 1. armádnej skupiny sovietskych vojsk v Mongolsku. 4. novembra 1939 sa stal veliteľom brigády. 4. júna 1940 bol povýšený do hodnosti generálmajora a stal sa náčelníkom štábu 17. armády Zabajkalského vojenského okruhu. Od 15. mája 1942 do 18. novembra 1943 bol veliteľom 17. armády. V januári 1944 sa stal veliteľom 17. gardového streleckého zboru, s ktorým sa vyznamenal najmä počas bojov v Karpatoch. Od novembra 1944 bol veliteľom 18. armády. Pod jeho velením sa 18. armáda zúčastnila Východokarpatskej, Západokarpatskej, Moravsko-ostavskej a Pražskej operácie. 20. januára 1945 bol povýšený na generálporučíka. Vojská 18. armády oslobodzovali v dňoch 27. až 29. januára 1945 aj mestá a obce okresov Poprad a Kežmarok. Vo funkcii veliteľa 18. armády zotrval až do skončenia vojny. Od júna 1946 pôsobil ako náčelník katedry Vyššej vojenskej akadémie K. J. Vorosilova. Od roku 1948 bol pomocníkom veliteľa vojsk Pribaltického vojenského okruhu. Od roku 1958 bol zástupcom náčelníka Vojenskej akadémie generálneho štábu. 25. mája 1959 bol povýšený na generálplukovníka. Od roku 1964 bol konzultantom Vojenskej akadémie generálneho štábu. V roku 1965 odišiel do výslužby. Gastilovič získal niekoľko medailí a vyznamenaní“ (Maniak 2015, s. 53-54)¹³.

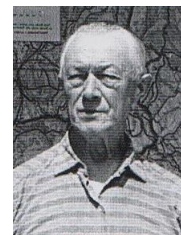

¹² KOLLÁROVÁ, Zuzana. Štrbské premeny. 2011

¹³ MANIAK, Marcel. Oslobodenie: 70. výročie oslobodenia a ukončenia 2. svetovej vojny 1945 – 2015. 2015.

7. november

Lipták, František (pôvod. Fero Liptai)

„horolezec (29. 9. 1894 Kežmarok – 7. 11. 1967 Kežmarok, pochovaný v Bratislave). Už ako stredoškolský študent pracoval príležitostne cez prázdniny v tatranských hoteloch a po maturite nastúpil ako úradník na riaditeľstve kúpeľov v Tatranskej Lomnici. Od roku 1919 prešiel do služieb energetiky a po dlhé roky pôsobil ako riaditeľ elektrárne v Spišskej Novej Vsi. Tu sa hneď aktívne zapojil do organizácie mladej povojnovej slovenskej turistiky a v roku 1921 spolu s Gustávom Nedobrym a Mikulášom Mlynárčikom založil prvú československú organizáciu tatranských horolezcov JAMES. Po desiatky rokov bol jedným z najagilnejších funkcionárov a predsedov spolku i organizátorov jeho „horolezeckých týždňov“. Veľmi dobre poznal Slovenský raj i Vysoké Tatry a ako funkcionár Klubu československých turistov spolupracoval na ich turistickom sprístupňovaní. Vo svojich početných literárnych prácach sa venoval opisu i propagácii prírodných krás, dejinám slovenskej turistiky a horolezectva i rôznym národohospodárskym problémom tatranskej oblasti. Iba z malej časti stačil publikovať bohaté poznatky, ktoré získal o priekopníkovi tatranskej turistiky, krompašskom inžinierovi-vlastencovi Viktorovi Lorencovi (Nové obzory, 1966). Spolu s Jozefom Šimkom pripravil tri vydania populárneho turistického sprievodcu Vysoké Tatry (1942, 1947, 1948). Svoje práce signoval často aj iniciálami L. alebo L. F. Po dlhší čas bol členom redakčnej rady Krás Slovenska. Hoci ako dôchodca žil v Bratislave, neprerušil styky a každoročne prichádzal na niekoľko týždňov do zotavovne Elektrovodu Sasanka v Tatranskej Lomnici ako turistický sprievodca rekreatantov. Tu ho zastihlo aj náhle zlyhanie organizmu, ktorému podľahol v blízkej kežmarskej nemocnici“ (Bohuš 1979, s. 30)¹⁴.

11. november

Cirbes, Jonáš Andrej (Czirbes, Andreas Jonas)

„historik, mineralóg, numizmatik, prírodovedec (11. 11. 1732 Spišské Podhradie – 12. 1. 1813 Spišská Nová Ves). Bol synom evanjelického kazateľa v Spišskom Podhradí. Študoval v Dobšinej, Levoči a v Bratislave. Stal sa absolventom teológie v Halle, evanjelickým kazateľom v Spišskej Novej Vsi, zakladateľom tamojšieho ev. a. v. kostola (1790) a seniorom 13. spišských miest. Zaujímal sa o vedy, literárne dejiny, históriu, heraldiku, numizmatiku, ale menovite o mineralógiu a banícke práce. Amatérsky sa zaoberal aj medirytectvom. Bol majiteľom rozsiahlej knižnice a cennej zbierky nerastov a mincí. V širokom okolí ho poznali ako dobrého znalca Tatier a tatranskej literatúry. Sám vydal prvé všestranne informatívne dielo o Vysokých Tatrách: Kurzgefasste Beschreibung des Karpathischen Gebirges (Viedeň 1772, v odtlačku Kežmarok 1902). Zaoberal sa v ňom menovite názvoslovím, klimatickými pomermi, vodopisom, jaskyňami, mineralógiou a baníctvom, rastlínstvom i zverou a podáva stručný zemepisný prehľad celého pohoria. 4. 8. 1773 navštívil Cirbes s niekoľkými akcionármi novovesko-sobotskej spoločnosti, ktorá baníčila v Tatrách, štôlne na Kriváni a pri tej príležitosti uskutočnil prvý známy výstup na krivánsky končiar. Svoje skúsenosti uverejnil v Beschreibung einer karpatischen Bergreise auf den sogenannten Kriwan (k. k. privilegierte Anzeigen 1773, v odtlačku v Levoči (1901)“ (Bohuš 1971, s. 25)¹⁵.

¹⁴ BOHUŠ, Ivan. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách. 1979.

¹⁵ BOHUŠ, Ivan. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách. 1971.

11. november

Longa, Martin

„verejný činiteľ, roľník (11. 11. 1882 Malý Slavkov – 23. 12. 1959 Malý Slavkov). V rokoch 1890 – 1895 navštevoval ľudovú školu v Kežmarku, v rokoch 1895 – 1897 študoval na gymnáziu v Levoči. Od roku 1897 pomáhal, potom sám hospodáril na rodinnom majetku v Kežmarku. Začiatkom 20. storočia pracoval ako baník vo Philadelphii (USA). V roku 1918 bol spoluzakladateľom a v roku 1924 predsedom Slovenského spolku v Kežmarku, od roku 1920 bol členom Slovenskej národnej a roľníckej strany a od roku 1922 HSLŠ. Pracoval aj ako funkcionár Združenia katolíckych roľníkov a člen Zemedelskej rady pre Slovensko a Podkarpatskú Rus. Za HSLŠ bol v rokoch 1935 – 1939 poslancom Národného zhromaždenia a zástupcom starostu mesta. V rokoch 1939 – 1942 bol vládny komisiárom Kežmarku. Dostal sa do rozporu s predstaviteľmi nemeckého nacizmu kvôli pomoci Židom. 14. novembra 1939 vydal obecné svedectvo pre Lazara Gerhardta, obyvateľa poľského Tarnowa, aby sa so svojou rodinou a kožušnickou dielňou mohol presťahovať do Kežmarku, pretože tu žila jeho chorá matka, odkázaná na jeho podporu. V roku 1941 pomohol zadĺženému Židovi Hemranovi Bergmanovi tým, že si u neho pre mesto objednal väčšie množstvo agendových denníkov. Nepotvrdené správy hovorili aj o tom, že Longa spolu s obchodníkom Scholtzom spoločne arizovali obchod s textilom Židovi Izidorovi Hermanovi s tým, aby ho po vojne vrátili. Stal sa terčom útokov funkcionárov Deutsche Partei a časopisu Karpathen Post. V roku 1942 sa prestal verejne angažovať. Publikoval v Slováku (biografický článok Slováč 10, 24. 11. 1928) a v Nástupe“ (Malovcová 2010, s. 156)¹⁶.

14. november

Vitkai (Vitkay, Vittkay, pôv. Vitko), Pavol

„botanik, katolícky kňaz (31. 12. 1779 Spišské Bystré – 14. 11. 1842 Orawka, Poľsko). Narodil sa ako piaty zo siedmich súrodencov. Študoval v Kecskeméte, Ružomberku, Banskej Bystrici, teológiu a filozofiu v Bratislave a Trnave. Po vysvätení za kňaza pôsobil ako kaplán v Ružomberku, ako farár v Rabči, Bobrove, Zázrivej, Zubrohlave, Liptovskom Hrádku, od roku 1830 v Orawke v Poľsku. Botanizoval na Ďumbieri, Choči, Boroch na Orave, Veľkom Stohu, Malom a Veľkom Rozsutci, Babej hore a v Pilsku. Ako prvý oravský a slovenský botanik svoju výskumnú štúdiu Flóra Arvensis napísal v roku 1822. Pre tlač bol pripravený latinský rukopis, v neskorších rokoch ho ešte doplnil. Je to prvá súborná štúdia Oravy a uvádza v nej 510 údajov o výskyte rastlín na Orave a čiastočne aj na Liptove. Prvá aj druhá časť rukopisu bola použitá v práci Dr. Mikuláša Szontága, autora prvej publikovanej súbornej flóry Oravy z roku 1863, druhá časť rukopisu sa zachovala v knižnici Štátnych lesov v Tatranskej Lomnici. Objavila ho RNDr. Dana Bernátová, CSc. z Prírodovedeckej fakulty SAV UK v Bratislave a vypracovala odborné stanovisko k II. zväzku rukopisu Pavla Vitkaya Flora Arvensis 1822, kde konštatuje, že „Vitkaiove rukopisné dielo patrí do fondu nášho národného dedičstva. Jeho význam a vedecká hodnota je nevýčisliteľná.“ Pavol Vitkai zastával aj občianske funkcie, bol prísediaci súdnej stolice a čestný dekan a kanonik pre hornooravský dištrikt. Kostolu v Spišskom Bystrom

¹⁶ MALOVCOVÁ, Božena a Vladimír LABUDA. Dejiny Malého Slavkova. 2010.

daroval Ciborium, pozlátený medený kalich z roku 1734, na ktorý dal vyryť nápis: A. R. D. Paul Vitkai, Par. Hrádek. E. Kubachobtulit“ (Bukovinský 2012, s. 9)¹⁷.

15. november

Fábry, Gustáv E.

„evanjelický kňaz (12. 4. 1890 – 15. 11. 1957 Matejovce). Bol evanjelickým a. v. farárom v Matejovciach od roku 1931 až do 15. 11. 1957. Od roku 1939 po náhlej smrti sobotského kňaza pôsobil aj v Spišskej Sobote. Keďže so svojím cirkevným zborom dobrovoľne uznal právo Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi, služby Božie vykonával v slovenskom jazyku. Počas 2. svetovej vojny sa nacionalisticky neexponoval. Bol ponechaný v duchovnej službe aj po roku 1945. V tomto období pôsobil okrem Matejoviec aj vo Veľkom Slavkove, Mlynici, Novej Lesnej, Starej Lesnej, Veľkej Lomnici a v Huncovciach“ (Kollárová 2004, s. 61)¹⁸.

15. november

Mišianik, Ján

„literárny historik, bibliograf (11. 10. 1914 Nižná Šuňava – 15. 11. 1972 Bratislava). V rokoch 1920 – 1926 navštevoval ľudovú školu v Nižnej Šuňave, v rokoch 1926 – 1934 gymnázium v Levoči. Neskôr študoval klasickú a slovanskú filológiu na Karlovej univerzite v Prahe a v rokoch 1938 – 1940 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Pôsobil ako učiteľ na gymnáziu. Stal sa pracovníkom Univerzitnej knižnice (1939 – 1943), riaditeľom Knižnice SAVU (1943 – 1950) a neskôr vedeckým pracovníkom Literárnovedného ústavu SAV v Bratislave (1950 – 1972). Vo svojej práci sa venoval výskumu archívov a knižníc na Slovensku a neskôr i v zahraničí (Rakúsko, NSR, Maďarsko, Poľsko, NDR a Rumunsko). Redigoval bibliografický mesačník Literárne zvesti, vydal doplnky a opravy k Riznerovej Bibliografii. Nové poznatky priniesol v prácach Dejiny levočského kníhtlačiarstva (Trnava 1945), Stredoveká knižná maľba na Slovensku (Bratislava 1961). Venoval sa najstaršej slovenskej literatúre od Veľkej Moravy po osvietenstvo. Bol spoluautorom kapitol o staroslovienskej vzdelanosti, románskej a gotickej dobe, o renesancii a baroku v Dejínach staršej slovenskej literatúry (Bratislava 1960). Výsledkom jeho výskumu sú štúdie o latinskej stredovekej próze, o literárnom humanizme, slovenskej barokovej lyrike a o našej literatúre vo svetle feudálnej cenzúry v knihe Pohľady do staršej slovenskej literatúry (Bratislava 1974). Z pramenných výskumov vydal Antológiu staršej slovenskej literatúry (Bratislava 1964). Zároveň bol autorom množstva štúdií a archívnych prác, editorom a prekladateľom z poľskej a francúzskej literatúry. Šuňavčania si jeho pamiatku uctili 27. augusta 1997, kedy sa v rámci Tatranských bibliografických dní konal seminár o živote a diele Jána Mišianika v Tatranskej Lomnici a zároveň spomienkový večer v Šuňave. Počas pietnej spomienky pri jeho rodnom dome vystúpili s príhovormi približujúcimi jeho život a dielo zástupcovia knižníc a Matice slovenskej. V kultúrnom programe vystúpili folklórne skupiny“ (Kollárová 2014, s. 312)¹⁹.

¹⁷ BUKOVINSKÝ, Pavol. Pamätná tabuľa Pavlovi Vitkayovi. 2012.

¹⁸ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

¹⁹ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Marta BEDNÁROVÁ, Božena MALOVCOVÁ a Martina ŠLAMPOVÁ. Šuňava. 2014.

18. november

Bielek, Maximilián

„strojný inžinier, železničný odborník (22. 6. 1833 Švábovce – 18. 11. 1917 Budapešť, Maďarsko). Študoval na gymnáziu v Kežmarku, Spišskej Novej Vsi a Budapešti. Neskôr začal študovať na lýceu v Bratislave a v rokoch 1852 – 1857 na polytechnike vo Viedni. Po získaní diplomu strojného inžiniera vstúpil do služieb rakúskych štátnych železníc. Pôsobil v Prahe. V Budapešti v roku 1864 ho vymenovali za riadneho profesora tzv. Jozefínskej technickej vysokej školy a viedol Katedru strojových mechanizmov. Na technike vyučoval až do roku 1906. Niekoľko rokov bol predsedom sekcie strojného inžinierstva v Spolku inžinierov a architektov Uhorska. Bielek bol predovšetkým praktik – v roku 1863 projektoval a postavil miestnu železnicu v Budapešti Kálmán tér – Újpest. Zároveň publikoval články v Magyar Természettudományi Közlöny (Prírodovedecké zvesti – od roku 1860), Magyar Mérnök Egyesület Közlöny (Zvesti Spolku inžinierov a architektov Uhorska – od roku 1867)“ (Kollárová 1998, s. 30)²⁰.

19. november

Schmoer (Schmör), Jonatán

„právnik, posledný gróf provincie XVI. spišských miest (19. 11. 1802 Spišská Sobota – 14. 6. 1883 Spišská Sobota). Po ukončení ľudovej školy pokračoval v štúdiu na lýceu v Kežmarku. Právo študoval na prešovskom kolégiu. Tu býval v známej prešovskej rodine Františka Pulského. Pôsobil ako mestský notár, neskôr richtár v Spišskej Sobote. Po vytvorení provincie 16 spišských miest od roku 1860 bol asesorom (prísediacom) a od roku 1867 po smrti Jakuba Nitscha sa stal provinčným grófom a podžupanom 16. spišských miest. V roku 1876 odišiel na dôchodok, ktorý prežil v Spišskej Sobote. Bol posledným grófom provincie XVI. spišských miest“ (Kollárová 2004, s. 182-183)²¹.

22. november

Spóner, Andrej (Ándor)

„verejný činiteľ, právnik, poslanec, prekladateľ, statkár (4. 2. 1842 Veľká Lomnica – 22. 11. 1917 Veľká Lomnica). Andrej Spóner študoval na lýceu v Kežmarku, právo na univerzite v Pešti, roku 1865 získal titul doktora práv. Roku 1867 sa stal súdnym notárom Spišskej stolice, sídlil v Levoči, ale po štyroch rokoch sa vrátil domov na svoj statok – v ten istý rok 1871 sa stal čestným hlavným stoličným notárom. Jeho záujmy boli rôznorodé. Podobne ako jeho otec bol členom Spišského hospodárskeho spolku a v tomto odbore publikoval aj veľa odborných článkov. Napodiv miloval aj krásnu literatúru a prekladal maďarských autorov do nemčiny a nemeckých do maďarčiny. Bol aj členom turistického a ochranárskeho Uhorského karpatského spolku. Patril k výborným šachistom – bol priekopníkom kompozičného šachu. Svoje skladby uverejňoval aj v zahraničných šachových časopisoch. Pracoval aj

²⁰ KOLLÁROVÁ, Zuzana a Božena MALOVCOVÁ. Švábovce v toku dejín 1278 – 1988. 1998.

²¹ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

v politike – v roku 1878 – 1883 bol poslancom uhorského snemu podobne ako predtým jeho otec. Zapájal sa aj do činnosti evanjelickej cirkvi“ (Labuda 2008, s. 436)²².

23. november

Wielandová (Wieland, von Wieland), Barbora Alžbeta (Babeta)

„šľachtičná, autorka korešpondencie s Jánom Chalupkom (13. 11. 1799 Vlková – 23. 11. 1882 Vlková). Žila prevažne vo Vlkovej a v Kežmarku, kde sa s ňou počas pôsobenia na evanjelickom lýceu v rokoch 1818 – 1824 zoznámil a priatelil Ján Chalupka. Korešpondenčný styk udržiavali aj po jeho odchode do Brezna a zachované listy predstavujú cenný materiál nielen k Chalupkovej biografii, ale aj k spoločensko-etickým otázkam doby“ (Kollárová 2014, s. 213)²³.

24. november

Bornemisza, Štefan (István)

„právnik, literát, amatérsky výtvarník, organizátor jazdeckého športu (24. 11. 1917 Budapešť – 15. 11. 2006 Pečovská Nová Ves, okr. Sabinov). V Poprade pôsobil od roku 1954. Zaslúžil sa o rozvoj jazdeckého športu v Poprade, Veľkej Lomnici a Vysokých Tatrách. Bol hlavným organizátorom jazdeckých podujatí, účastník súťaží, člen rozhodcovských komisií. V Poprade-Veľkej založil jazdecký oddiel (1955) a viedol ho 16 rokov. Pod jeho vedením získali popradskí jazdci niekoľko majstrovských titulov. S jazdeckým oddielom participoval na nakrúcaní viacerých filmov slovenskej aj zahraničnej proveniencie (Jánošík, Vivat, Beňovský etc.). Stal sa členom legislatívnej komisie pri MsÚ v Poprade (1999 - 2000). Intenzívne sa venoval maliarstvu, rezbárstvu, sochárstvu. Tematicky v jeho tvorbe prevládala figurálna tvorba, kone, poľovníctvo, heraldika a tatranská príroda. Bol autorom viacerých samostatných publikácií a odborných článkov zameraných na jazdectvo (Egy század tragédiája és reménye [Tragédia a nádej jedného storočia], 1995; Egy letűnt világ tanúja emlékezék [Svedok zašlého sveta spomína], 1997; Három ország katonája [Vojak troch štátov], 1998; Kifosztva és megalázva (is)...élni kell [Vyplienení a ponížení (ale) život ide ďalej, 1999; Töredékek az életemből [1. Zlomky z môjho života; 2. Keby sa boli opýtali mňa], 2002; Vyplienení a ponížení (ale).... život ide ďalej, 2003; Vojak troch armád, 2006). Stal sa čestným občan mesta Moháč. Bornemisza bol členom Klubu Popradčanov a Rádu maltézskych rytierov.

25. november

Benedikti, Ján Blahoslav

„pedagóg, zberateľ ľudových piesní (11. 8. 1796 Ľuboreč, okres Lučenec – 25. 11. 1847 Kežmarok). Základné vzdelanie získal v rodisku a v ďalších mestách. Evanjelicke lýceum absolvoval v Kežmarku a v Bratislave, univerzitné štúdium v Jene (1817 – 1819). Priateľstvá so spolužiakmi počas štúdií –

²² LABUDA, Vladimír a Michal ŠMÁLIK. Dejiny Veľkej Lomnice. 2008.

²³ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Vladimír LABUDA, Božena MALOVCOVÁ a Marián SOJÁK. Dejiny obcí Vlková a Levkovce 1278 – 2013. 2014.

s Jánom Kollárom, Pavlom Jozefom Šafárikom a Františkom Palackým – formovali jeho národné povedomie, profesijnú a tvorivú orientáciu. Študoval slovanskú históriu a literatúru. V Jene založil s Kollárom besedu, v ktorej sa cvičili v materinskej reči a hľadali poslanie Slovanov v dejinách. Stal sa zanieteným obrancom slovanských národov pred germánskou expanziou, prívržencom všeslovanskej idey a zástanca česko-slovenskej vzájomnosti. Od roku 1819 pôsobil na kežmarskom lýceu i vo funkcii rektora. Založil tam študentský spolok Slovenskú spoločnosť (1824), usporadúval hudobné večierky, zdôrazňoval telesnú výchovu a zaviedol učebný predmet gymnastiku. Od tridsiatych rokov pod vplyvom politických a kultúrnych pomerov jeho národná aktivita upadala. Benediktiho literárna tvorba bola skromná – napísal jednu báseň (Píseň jarní ku Ganymédovi z rána) a podpísal sa pod predslov Počiatkové českého básnictví obzvlášť prozódie, ktorého autormi boli Šafárik a Palacký. Významnejšia bola jeho zberateľská činnosť – zozbieral ľudové piesne z Novohradu, podnecoval Kollára a Šafárika do zbierania ľudovej slovesnosti, s ktorými sa stal spoluautorom 2. zväzku Písní světských lidu slovenského v Uhřích (1827)“ (Eliáš 1996, s. 103)²⁴.

25. november

Roth, Ondřej

„pedagóg (25. 11. 1632 Spišská Belá – ?). Štúdiu sa venoval v Levoči, Bratislave a v Kremnici. Vo Wittenbergu bol rektorom. Po návrate domov bol v Spišskej Belej najskôr kantorom a potom od roku 1666 rektorom. V tej istej funkcii pôsobil aj v Mníšku nad Popradom a Matejovciach. Keď bol z Matejoviec vyhnaný farár, do roku 1674 Roth sa modlil v parochiálnom kostole. V roku 1676 bol poslaný do Ľubovne. Tu na neho útočili, aby sa stal katolíkom. Keď sa im to nepodarilo, uväznili ho. Keďže chcel byť prepustený, držal hladovku, potom zaplatil pokutu 13 toliarov. Zo slobody sa dlho netešil, lebo 24. 4. 1675 bol vyhnaný do exilu. 29. 9. 1683 ho nechali obyvatelia Gerlachova ordinovať v Košiciach za farára“ (Kollárová 2004, s. 173)²⁵.

27. november

Šoltés (Šoltis, Šoltýs), Michal

„národný pracovník, publicista (27. 11. 1802 Mengusovce – 6. 9. 1862 Važec). Študoval v Kežmarku, Rožňave, Miškovci a v Bratislave. Teologické štúdium absolvoval na univerzite v Jene. V roku 1830 sa stal kaplánom v Partizánskej Ľupči, od roku 1831 bol evanjelickým farárom vo Važci. Stal sa členom Tatrína a dopisovateľom Štúrových Slovenských národných novín (1845 – 1848) a Slovenských novín (1850 – 1860). Písal o slovenskom jazyku a literatúre, o národno-buditeľskom ruchu a miestnych pomeroch. Bol účastníkom schôdze liptovských evanjelických farárov, ktorí podpísali osvedčenie za Štúrovu spisovnú slovenčinu (1846). Na jej obranu vystúpil v Slovenských pohľadoch v roku 1852. Knižne vydal kážeň pri príležitosti založenia Spolku miernosti. Prispieval i do Hurbanových Cirkevných listov. Šoltés bol literárne činný. Napísal Piesne slovenského ľudu (Domová pokladnica, 1864), stal sa zakladateľom

²⁴ ELIÁŠ, Michal. Ján Blahoslav Benedikti (1796-1847): Nechcel ideál „Vo vetre naháňať“. 1996.

²⁵ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

Spolku miernosti vo Važci a viacerých národnobuditeľských spolkov. V jeho dome sa zásluhou viacerých členov rodiny hrávalo slovenské ochotnícke divadlo“ (Uhorskai 1997, s. 107)²⁶.

30. november

Pirhalla, Martin

„archidiakon, profesor teológie, regionálny historik (12. 10. 1852 Kežmarok – 30. 11. 1922 Spišská Kapitula). Po gymnaziálnych štúdiách v Levoči a vo Veľkom Varadíne študoval v r. 1872 – 1876 teológiu na Viedenskej univerzite ako chovanec Pázmanea. Po kňazskej vysviacke r. 1876 sa stal kaplánom v Liptovskom Svätom Mikuláši, ale už r. 1877 začal prednášať filozofiu v spišskom seminári a učiť na Učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule. V r. 1880 – 1883 pokračoval v štúdiách vo Viedni v Augustineu a od r. 1883 prednášal v spišskom seminári biblické vedy. V roku 1885 získal doktorát teológie. R. 1889 prednášal v spišskom seminári kánonické právo a cirkevné dejiny. R. 1890 odišiel za farára do Podolíncu, r. 1891 sa stal dekanom Staroľubovnianskeho dištriktu; r. 1909 sa stal spišským kanonikom, r. 1911 titulárnym prepoštom, r. 1913 kapitulským farárom a r. 1915 oravským archidiakonom. Už od mladosti mal blízky vzťah k dejinám. Ako podolínsky farár usporiadal tamojší archív. Zaoberal sa aj dejinami hradu Ľubovňa, dejinami spišských cechov, ale jeho hlavným dielom bolo: Náčrt dejín Spišského prepošstva, 1899. Bol jedným zo zakladajúcich členov Spišského dejepisného spolku a dlhoročným členom jeho výboru, posledné roky bol jeho podpredsedom. Publikoval v regionálnych novinách, časopisoch a zborníkoch i v odborných časopisoch“ (Chalupecký 2000, s. 1080)²⁷.

²⁶ UHORSKAI, Pavel a Eva TKÁČIKOVÁ. Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 2 (M – Z). 1997.

²⁷ CHALUPECKÝ, Ivan. Pirhalla, Martin. 2000.

Udalosti (vyberáme ...)

710. výročie (1307)

Prvá písomná zmienka o obci Ihľany

„Ihľany sa nachádzajú na západnom okraji Levočských vrchov, väčšinou na nízkej terase Holumničného potoka, východne od Spišskej Belej. Má pomerne členitý povrch (616 – 1282 m n. m. – Ihla v Levočských vrchoch, podľa ktorej obec dostala po zlúčení meno). Obec vznikla v roku 1960 zlúčením obce Majerka a Stotince pod menom Ihlanovce, v roku 1961 sa názov obce zmenil na Ihľany. Obec Majerka sa prvýkrát spomína v r. 1307 v hraničnom liste Nagyör pod názvom Borkut. O založení obce sú dve domnienky. Podľa jednej ju založilo mesto Kežmarok, ktoré malo v okolí Hodermarku (Stotiniec) majetok. Z toho majetku mesto v roku 1301 predalo bohatému richtárovi Spišskej Belej Tylovi jednu časť s právom založiť si dvor, z čoho sa usudzuje aj na založenie Majerky. Podľa iného názoru má Majerka pôvod v majere (Majerhöve), ktorý bol založený občanmi mesta Ľubica v Ľubickom chotári. V politických, právnych i cirkevných záležitostiach Majerka podliehala Ľubici. V roku 1773 mala Majerka pri súpise 70 domov a 413 obyvateľov. Obec mala troch krajčírov, troch kováčov, jedného obuvníka, debnára a obecného pastiera. Medzi Majerkou a Ľubicou boli vždy napäté vzťahy, o čom svedčia sťažnosti Majerky na vykorisťovanie Ľubicou. Zo známych osobností tu pôsobil Jakub Meltzer (evanjelický farár a etnograf). Stotince sa tiež prvýkrát spomínajú v roku 1307 v liste Nagyör pod názvom Százteleke. Ako obec sa prvý raz spomína pod názvom vila Hundertmark v roku 1322. Podľa názvu bola osídlená Nemcami. V 16. storočí sa obec dostala do vlastníctva poľského šľachtica Hieronyma Laského. Pred druhou svetovou vojnou a počas vojny správu v obciach vykonávali notárske úrady. Po vojne vznikli v Majerke i Stotinciach Miestne národné výbory a tvár obcí sa zásluhou najmä obyvateľov výrazne zmenila. V päťdesiatych rokoch sa zaviedol do oboch obcí telefón, dokončila sa výstavba štátnej cesty a vybudovali sa chodníky. V roku 1960 sa zlúčením oboch obcí Majerka a Stotince vytvorila obec Ihľany a v tom istom roku sa po prvý raz rozsvietili elektrické svetlá a v obci sa založilo Jednotné roľnícke družstvo. V roku 1965 sa dokončila výstavba materskej školy. V roku 1972 sa dokončila rekonštrukcia bývalého hostinca a budova sa zmenila na kultúrny dom. V roku 1974 sa opravila školská budova a o rok neskôr sa zreguloval potok v dedine. V osemdesiatych rokoch sa postavil vykryvač televízneho signálu a opravilo sa oplatenie cintorína. V roku 1987 bol postavený lyžiarsky vleč. Významnou udalosťou pre Ihľany bolo dokončenie výstavby vodovodu“ (Tomeček 1998, s. 9)²⁸.

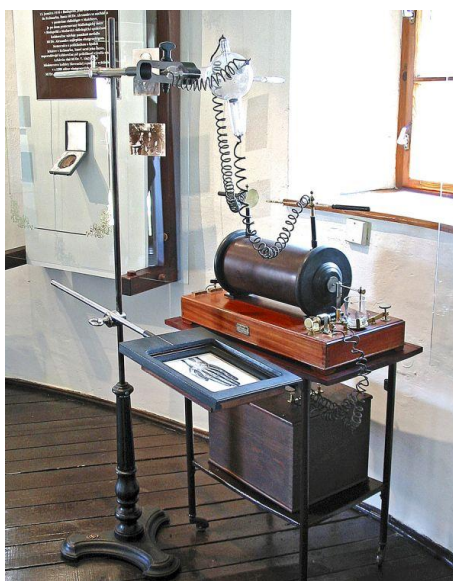

²⁸ TOMEČEK, Juraj. Letopisy miest a obcí: Ihľany. 1998.

120. výročie (1897)

Prvý röntgenový prístroj na Slovensku (v Kežmarku)

„8. novembra 1895 sa rozletela správa, že nemecký fyzik W. C. Röntgen objavil nové X-lúče, ktoré rýchlo nadobudli obrovský význam vo vedeckom výskume, v technike no najmä v medicíne. Najviac jasali chirurgovia ... veď po prvý raz sa bez pitvy a bez operácie mohlo nazrieť do živého ľudského tela, presne zistiť („sfotografovať“) zlomeniny a určiť množstvo ďalších detailov o organizme“ (Kutarňa 1984, s. 98)²⁹. „V čase objavu röntgenových lúčov bol v Kežmarku mladý lekár MUDr. Vojtech Alexander, ktorý aktívne pracoval, v tom čase uznávanom Spolku spišských lekárov a lekárnikov, ktorý mal v roku 1907 až 192 členov, z toho 120 lekárov. Mladý 38-ročný lekár Alexander sa veľmi zaujímal o nový objav. Na jar v roku 1896 vycestoval k profesorovi Röntgenovi do Würtzburgu, aby z priamej ruky dostal prvé informácie o novom objave. V máji už referoval o tomto objave na pôde spolku a vyzval spolok na zakúpenie prvého röntgenu. Argumentoval v ročenke spolku osobným kontaktom s lekármi, ale už aj počiatočnou spoluprácou s neskorším nositeľom Nobelovej ceny za fyziku Filipom Lenardom, bratislavským rodákom. Nakoniec sa mu prostredníctvom prof. K. Kissa, prednostu Ústavu technického skla na VŠT v Budapešti, podarilo zakúpiť pre spolok jeden z prvých sériovo vyrábaných röntgenov firmy Reiniger-Gebbert unad Schall v Erlangene (teraz firma Siemens) za 827 mariek. V roku 1897 prišiel do Kežmarku nový röntgenový prístroj. Bol to prvý rtg prístroj na Slovensku. Časť tohto prístroja je v súčasnosti vystavená v Múzeu v Kežmarku v expozícii Dr. Alexandra. Tak sa začína v malom meste Kežmarok zrod röntgenológie vo veľkom Uhorsku. Pre MUDr. Alexandra sa röntgenové lúče stávajú jeho osudom a osudom celej jeho rodiny. V roku 1898 už publikuje v rôznych medicínskych časopisoch. Známa je jeho prvá publikovaná röntgenologická snímka ruky jeho priateľa Dr. Pavla Stenczela. Ľudia sa báli röntgenovania. Preto röntgenoval rastliny, živočíchy, amputované časti ľudského tela a deti. Takto sa stal neznámy kežmarský lekár prvým priekopníkom v oblasti sledovania vývoja kostry človeka, vytvárania jadier skostnatenia v ľudskom plode a po pôrode. Monograficky spracoval symptomatológiu pľúcnych a kostných zmien pri tuberkulóze. V Kežmarku vznikli významné práce aj v oblasti diagnostiky obličiek a močových ciest pomocou plastických snímok, ktoré ho azda najviac preslávili“ (Choma 2006, s. 60)³⁰.

²⁹ KUTARŇA, Andrej, Eugen VILČEK a kolektív. Priekopník röntgenológie univ. Prof. MUDr. Vojtech Alexander. 1984.

³⁰ CHOMA, Milan. Dr. Alexander – kežmarský veľikán a jeho poézia. 2006.

90. výročie (1927)

Prvé vyobrazenie Vysokých Tatier na československých poštových známkach

„Prvé československé známky vyšli krátko po vzniku Československej republiky, ešte v roku 1918. Bola to séria známok Hradčany v rôznych nominálnych hodnotách. Vysoké Tatry sa na poštové známky dostávajú v roku 1927. Po Oravskom zámku z roku 1926 je to len druhý slovenský motív na známkach Československej republiky. V rámci emisie Praha – Tatry sa na poštovú známku dostali Vysoké Tatry vďaka Karolovi Seitzingerovi, ktorý vyryl takmer všetky známky s tatranskou tematikou za prvej Československej republiky. Predlohou známok v nominálnej hodnote 4 Kč a 5 Kč mu bol obraz Otakara Štafla s pohľadom na Štrbské Pleso. Bez problémov sa dajú rozoznať objekty súčasného Soliska (predtým vila Augusta či Dom Jana Jiskry z Brandýsa), Grandhotela Kempinski (v minulosti samostatné objekty Grandhotela, Hviezdoslava a Szentiványiho letohrádku). Rozoznať sa dá aj objekt Marína a na opačnom brehu Štrbského plesa vila Júliusa Laszkáryho. Na známke vidieť aj trať ozubnicovej železnice, ktorá medzi Štrbou a Štrbským Plesom premávala už od roku 1896. Zaujímavý je aj pohľad na hustý les pod Predným Soliskom. Znáмка s hodnotou 4 Kč vyšla v náklade 2,85 mil. kusov, s hodnotou 5 Kč v náklade 3,5 mil. kusov“ (Ovšonka 2009, s. 8)³¹.

³¹ OVŠONKA, Rastislav. Tatranské motívy na poštových známkach. 2009.

Zoznam bibliografických odkazov

ANONYM, 1997. František Riedl zomrel. In: *Tatranský dvojtyždenník*. Roč. 8, č. 9, s. 6.

BARÁTHOVÁ, Nora, Milan CHOMA a Mikuláš LIPTÁK. Slávni evanjelici v Kežmarku. In: *Zborový list: občasník Cirkevného zboru ECAV na Slovensku Kežmarok*. Č. (24. máj 2015), s. 31-32.

BARTUNEK, Anton, 2001. *Osobnosti slovenského lekárnictva*. Osveta: Martin. ISBN 80-8063-085-2.

BOHUŠ, Ivan, 1971. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách. In: *Vysoké Tatry*. Roč. 10, č. 1, s. 25.

BOHUŠ, Ivan, 1979. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách. In: *Vysoké Tatry*. Roč. 18, č. 2, s. 30.

BUKOVINSKÝ, Pavol, 2012. Pamätná tabuľa Pavlovi Vitkayovi. In: *Podtatranský kuriér*. ISSN 1338-5402. Roč. II, č. 45, s. 9.

ELIÁŠ, Michal, 2006. Ján Blahoslav Benedikti (1796-1847): Nechcel ideál „vo vetre naháňať“. In: HAVIAR, Štefan. Stanislav MUNTÁG a Tomáš WINKLER, 2006. *Národný kalendár 2007*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-394-5.

FRANCOVÁ, Zuzana, 2013. Bratislava na akvareloch Eugena Bárkány a Františka Floriansa. In: *Pamiatky a múzeá*. Roč.62, č. 2, s. 31-34.

HAAKOVÁ, J, 1987. Karol Divald – prvý tatranský fotograf. In: *Vysoké Tatry*. Roč. 26, č. 2, s. 28.

CHALUPECKÝ, Ivan, 2000. Pirhalla, Martin. In: PAŠTEKA, Július s autorským kolektívom, 2000. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: LÚČ. ISBN 80-7114-300-6.

CHOMA, Milan, 2006. Dr. Alexander – kežmarský velikán a jeho poézia. Kežmarok: Jadro. ISBN 80-969622-0-5.

CHOMA, Milan, 2007. *Jozef Maximilián Petzval a Otto Baltazár Petzval: významní matematici zo Spišskej Belej*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-969622-1-1.

KOLLÁROVÁ, Zuzana a Božena MALOVCOVÁ, 1998. *Švábovce v toku dejín 1278 – 1988*. Švábovce: Obecný úrad. ISBN 80-967795-7-5.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH, 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-969037-6-4.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, 2011. *Štrbské premeny*. Košice: JES. ISBN 978-80-88900-30-6.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Marta BEDNÁROVÁ, Božena MALOVCOVÁ a Martina ŠLAMPOVÁ, 2014. *Šuňava*. Prešov: Universum-EU. ISBN 978-80-89046-83-6.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Vladimír LABUDA, Božena MALOVCOVÁ a Marián SOJÁK, 2014. *Dejiny obcí Vlková a Levkovce 1278 – 2013*. [Huncovce]: Vladimír Labuda – VL – Grafik. ISBN 978-80-970053-2-0.

KUTARŇA, Andrej, Eugen VILČEK a kolektív, 1984. *Priekopník röntgenológie univ. Prof. MUDr. Vojtech Alexander*. Poprad: Okresné osvetové stredisko.

LABUDA, Vladimír a Michal ŠMÁLIK, 2008. *Dejiny Veľkej Lomnice*. [Huncovce]: Vladimír Labuda – VL – Grafik. ISBN 978-80-970053-0-6.

MALOVCOVÁ, Božena a Vladimír LABUDA, 2010. *Dejiny Malého Slavkova*. [Huncovce]: Vladimír Labuda – VL – Grafik. ISBN 978-80-970053-1-3.

MANIAK, Marcel, 2015. *Oslobodenie: 70. výročie oslobodenia a ukončenia 2. svetovej vojny 1945 – 2015*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-36-2.

MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEĽ, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY, 1987. *Slovenský biografický slovník E- J: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská.

OVŠONKA, Rastislav, 2009. *Tatranské motívy na poštových známkach*. Tatranská Lomnica : Vydavateľstvo I&B. ISBN 978-80-969017-8-4.

TIBENSKÝ, Ján, 1979. *Dejiny vedy a techniky na Slovensku*. Martin: Osveta.

TOMEČEK, Juraj, 1998. Letopisy miest a obcí: Ihľany. In: *Verejná správa*. Č. 2, s. 9.

UHORSKAI, Pavel a Eva TKÁČIKOVÁ, 1997. *Evanjelici v dejinách slovenskej kultúry 2 (M – Z)*. Liptovský Mikuláš: Transcius. ISBN 80-7140-155-2.